

लैंडिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना

२०७९

नगरकार्यपालिकाको कार्यालय
रामगोपालपुर नगरपालिका
महोत्तरी जिल्ला
मधेस प्रदेश

भनाई

संविधानमा व्यवस्था भएका हक र अधिकारहरू कार्यान्वयन भारी नागरिकलाई महशुस गराउने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको पनि हो। नेपालको संविधानले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी समाजको परिकल्पना गरेको छ। संविधानको प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने उल्लेख गरिएको छ। महिला, दलित, बालबालिकाहरूको सामाजिक न्याय लगायतका मौलिक हक अधिकारहरू संविधान प्रदत्त हकहरू हुन।

रामगोपालपुर नगरपालिकाले महिला तथा सेवा लिनबाट बन्चित रहेका व्यक्तिहरूको कार्यान्वयन गर्न पहल गरिसकेको छ। त्यसलाई अरु बढी प्रभावकारी बनाइ रामगोपालपुर नगरपालिकालाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी मैत्रि पालिका बनाउन रामगोपालपुर नगरपालिकाले यो लैससास रणनीतिक योजना बनाएको हो।

लैङ्गिक, जातीय तथा वर्गिय विभेद रहित समतामूलक, न्यायपूर्ण समृद्ध पालिकाको निर्माण गर्ने दूरदृष्टि लिएर यो रणनीति निर्माण गरिएको हो। यो रणनीतिक योजनाले रामगोपालपुर नगरपालिकाको नीति, योजना, संरचना व्यवस्था, सेवा प्रवाह, कार्यक्रम तथा बजेट लैससास मैत्री हुने, महिला तथा लक्षित वर्गको सशक्तीकरणको माध्यमद्वारा सार्वजनिक स्रोत, साधनमा पहुँच र नियन्त्रण बढाउने उद्देश्य लिएको छ। यो रणनीतिक योजनाले दिगो विकास र आर्थिक समृद्धिको लागि महिला तथा लक्षित वर्गको समान अवसर, नेतृत्वदायी भूमिका वृद्धि, साथै समान प्रतिफल र लाभ उपभोगमा सुनिश्चितताका लागि आर्थिक सशक्तीकरणका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने उद्देश्य लिएको छ। नेपालले लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय रूपमा गरेका प्रतिबद्धताहरू कार्यान्वयन गर्नु नगरपालिकाको पनि दायित्व हो। यस नगरमा सामाजिक न्याय स्थापना गर्न समेत यो रणनीतिक योजनाले मदत गर्नेछ।

यो रणनीतिक योजना निर्माण गर्न नेतृत्व गर्ने कार्यदल, रणनीति निर्माणमा खट्नु भएका नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी र प्राविधिक सहयोग गर्ने प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र मधेश प्रदेशका राष्ट्रिय विज्ञ/टोली नेता राजु खनाल र स्थानीय विज्ञ कमलेस सिंहलाई म हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु। लैससासमैत्री नगरपालिका निर्माण गर्न यो योजनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलन सबै सरोकारवालाहरूको सकारात्मक योगदानको अपेक्षा गर्दछु।

नगर प्रमुख

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

बिषयसूची

१. पृष्ठभुमी	१
१.१ रामगोपालपुर नगरपालिकाको परिचय	२
१.२ लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति योजनाको उद्देश्य:	३
१.३ लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिक योजना निर्माणका आधारहरु	३
१.४ लैससास परिभाषा मुख्य शब्दावलीहरु	४
२. नगरपालिकामा लैससासको अवस्था र सन्दर्भ विश्लेषण	७
२.१ नगरपालिकाको लैससासको अवस्था	७
२.२ लक्षित वर्ग नक्साङ्कन	८
२.३ सरोकारवालाहरुको पहिचान	१०
२.४ नगरपालिकाको लैससासको दृष्टिबाट सबल पक्ष सुधार गर्नुपर्ने पक्ष अवसर र चुनौती विश्लेषण	१३
२.५ नगरपालिका र वडागत रूपमा लैससासमा प्रमुख समस्या तथा सबालहरु	१५
२.६ नगरपालिकाको लैससास रणनीतिको लागी मुख्य कार्यक्षेत्रहरु	१६
३. रामगोपालपुर नगरपालिकाको लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु	१६
क दीर्घकालिन सोच:	१६
ख ध्येय:	१७
ग लक्ष्य:	१७
घ लैंड्रिक	१७
घ उद्देश्यहरु:	१७
४. रणनीतिको औचित्य वा आवश्यकता	१७
५. रणनीतिक योजनाको मुल्य मान्यता तथा सिद्धान्तहरु	१८
६. लैससास मूलप्रवाहिकरणको रणनीतिहरु	१९
७. लैससास मूलप्रवाहिकरण रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना	२०
८. लैससास मूलप्रवाहिकरण रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक संस्थागत व्यवस्था	३०

**राम डुलार साह
नगर प्रमुख**

८.१. नगरपालिकास्तरीय लैससास कार्यान्वयन समितिको गठन.....	३०
८.२. बडास्तरमा लैससास कार्यान्वयन समिति गठन	३१
८.३. लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार.....	३१
८.४. बडास्तरको लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार	३१
८.५. वैठक, कार्यविधि र सेवासुविधा.....	३२
८.६ सम्पर्क व्यक्ति	३२
९. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि वित्त व्यवस्थापन.....	३२
९.१ आर्थिक स्रोत	३२
९.२ मानवीय स्रोत.....	३३
१०. रणनीति कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धि व्यवस्था.....	३३
११. सम्भावित जोखिम तथा न्यूनीकरणका उपायहरु	३४

राम दुलार साह
बगर प्रभुख

१. पृष्ठभुमी

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ। महिलाको हक सम्बन्धी धारा ३८ ले समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी, राज्यका सबै निकायमा सहभागिता हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ। यसका साथै महिला विरुद्ध हुने हिसाजन्य कार्यहरु कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ। समानताको हकले नागरिकहरु सामाजिक र सांस्कृतिक रूपले पछाडि परेका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तीकरण र विकासको लागि संविधानमा विशेष प्रावधानहरु राखिएको छ। सामाजिक न्यायको हकले तीन बटै तहका सरकारहरुले समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा नागरिक सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी व्यवस्था प्रस्तावनामा नै उल्लेख गरिएको छ। यसका साथै दफा ११ को गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारको उपदफा २ (त) मा ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरुको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी अन्तरगत विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ भने दफा २४ को उपदफा (२) मा स्थानीय तहले योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य समयसिमा र प्रकृयासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूल, विपत् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ। यसैगरी सोही दफाको उपदफा (३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्ना योजना, नीति तथा बजेट तर्जुमा गर्दा महिला बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने खालका योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ भनि उल्लेख गरेको छ।

संयुक्त राष्ट्रसङ्घको साधारण सभाले सन् २०१६ देखि २०३० सम्ममा हासिल गर्नुपर्ने दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्य र १६९ वटा उप-लक्ष्यहरु पारित गरेको छ। दिगो विकासका लक्ष्यहरुले विशेष गरी हरेक व्यक्तिको स्वभिमान, स्वतन्त्रता, समानताका साथै भोक र गरिबीको अन्त्य गर्दै शिक्षित तथा स्वस्थ जीवनयापनको परिकल्पना गर्दछ। यसका साथै यी लक्ष्यहरुले गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिक, बालबालिका, किशोरकिशोरी, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, यौनिक अल्पसङ्ख्यक, पछाडी परेका समुदाय जस्तै, दलित, जनजाति, आदिवासीहरुको आवश्यकताहरुलाई समेट्दै उद्देश्य

प्रमुख
मानविकी
मन्त्रालय

राखेको छ। चरम गरिबीको अन्त्य गर्न, असमानता हटाइन् विभेदसंग लइन र पछाडि पेरेका व्यक्ति र समुहको द्रुत गतिमा प्रगती गर्नका लागि कोहि पनि पछाडि नछुटुन् भन्ने मुख्य सिद्धान्तलाई दिगो विकासका लक्ष्यहरूले अझीकार गरेको छ। पन्धौं योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/०७७-२०८०/०८१) मा क) लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण ख) बालबालिका तथा किशोरकिशोरी ग) ज्येष्ठ नागरिक घ) अपाङ्गता भएका व्यक्ति ढ) सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण च) समावेशीकरण लगायतका विषयहरूलाई अलग अलग शीर्षकमा राखिएको छ।

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा स्थानीय तहका सबै नीति योजना, कार्यक्रम तथा संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, आदिवासी/जनजाती, मधेसी, मुस्लिम, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई समान सहभागी गराई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीमैत्री नगरपालिका बनाउने परिकल्पना अनुरूप लैससास मूलप्रवाहीकरणको माध्यमबाट लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण पद्धतिलाई संस्थागत गर्न आवश्यक देखिएकोले "रामगोपालपुर नगरपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण" रणनीति तर्जुमा गरिएको छ।

१.१ रामगोपालपुर नगरपालिकाको परिचय

रामगोपालपुर नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का अनुसार कुल ५६३० घरधुरी, ६९२९ परिवारमा कुल जनसंख्या ३६,५९४ जसमा पुरुष १८,२४० र महिला १८,३४५ छन्। अल्पसंख्यकको रूपमा डोम, चमार, धोबी, हजाम, सोनार, वैठा, धुनिया, भेरिहर, पासवान, थारू, हलुवाई र मलाहहरू रहेका छन्। जातियताको दृष्टिकोणबाट हेर्दा यस नगरपालिकामा धानुक (मण्डल) जातीको वाहुल्यता छ त्यसपछि दोश्रोमा यादव तथा तेश्रोमा मुस्लिम रहेका छन्।

नगर पाश्चाचित्र २०७४ अनुसार, २०९१ घरधुरीहरू अति गरीब मा पर्दछन् जसमा बढीमात्रामा चमार, मुसहर, मण्डल, सोनार, कलवार, हजाम, वडई, लोहार, तत्मा, तेली, मुस्लिम, नुनीया, धुनिया, हजाम, खत्वे, धोबी, धुनीया डोमहरू पर्दछन् र उनिहरू ज्याला मजदुरी गर्दछन्, जसको घरघडेरी छैन, साहुमहाजन वा सार्वजनिक जग्गामा वसोवास गर्दछन् अनि उनिहरू शिक्षा र चेतनाबाट समेत टाढा छन्। सीप भएका हरू पनि पुँजिको अभावमा आफ्नो सीपको उचीत प्रयोगका लागि अवश्य पाएका छन्। सेवा प्रदायकको हकमा १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी र ७ वटा छैन। सेवा प्रदायकको हकमा १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र लगायत केहि निजि स्वास्थ्य संस्थाहरूले पनि सेवा दिई आईरहेका छन्। यस आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र लगायत केहि निजि स्वास्थ्य संस्थाहरूले पनि सेवा दिई आईरहेका छन्। यस नगरपालिकामा १ स्नातकसम्म पढाई हुने क्यामपस, १ वटा नमुना मा.वि., २ वटा मा.वि र १५ वटा आधारभूत विद्यालय र ४ वटा मदरसा रहेका छन्।

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

शिक्षा र चेतनाको अभावले गर्दा परम्परागत रुढीबादी मूल्य मान्यता कायमै रहेको छ। त्यसैगरी गरीव, दलित, विपत्र, मुस्लिम समुदायमा बाल विवाह र अनमेल विवाहको प्रचलन यघ्यपि विद्यमान छ। यस नगरपालिकामा सामाजिक सम्पत्तिमा जातिय हिसावले सबैको प्रतिनिधित्व भएको देखिए पनि महिलाहरूको भाने सहभागिता न्युन देखिएको छ। शिक्षा, जनचेतना र समाजिक मूल्य मान्यताको कारण महिलाहरू पछाडि परेका छन्।

राज्य शक्तिमा सबै जातजातिको पुरुषहरूको पहुँच छ तर महिलाको पहुँच कम मात्रामा छ। अन्य जातिहरूको तुलनामा पारिवारिक निर्णय प्रक्रियामा पुरुष जनजातीको बाहुल्यता छ।

१.२ लैंडिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति योजनाको उद्देश्य:

यस नगरपालिकाले तर्जुमा गर्ने नीति, कानून तथा योजना, संस्थागत संरचना, मानव संशाधन तथा क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाहका सबै प्रक्रियाहरूमा महिला तथा सामाजिक रूपमा पिछडिएका समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी समावेशी लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्दै सामाजिक न्याय कायम गर्नुका साथै सबै संघर्षहरूमा सम्पूर्ण तह वा वर्गिका नागरिकको समतामुलक पूँहच स्थापित गर्नु यस लैंडिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ।

रणनीतिक योजनाका विशेष उद्देश्यहरू निम्न लिखित रहेका छन्।

- नगरपालिकामा लैससास सम्बन्धी शासन व्यवस्थाको प्रवर्द्धन गर्ने।
- नगरपालिकाको योजना तर्जुमा प्रकृयालाई लैससासमैत्री बनाउने।
- नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई लैंडिक उत्तरदायी बनाउने।
- नगरपालिकाको नीति, कानून, संरचना, कार्यक्रम, योजनाका सबै प्रक्रियाहरूमा महिला तथा सामाजिक रूपमा पिछडिएका समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
- सरोकारबालाहरू बिच लैससासको बुझाईमा एकरूपता कायम गर्न र लैससास सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने।
- राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा लैससास सम्बन्धमा गरिएका प्रतिवद्दताहरू, कार्य योजनाहरू तथा दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने।
- लैंडिक वर्गमा सामाजिक न्याय कायम गर्दै स्रोत र साधनको न्यायोचित वितरणको व्यवस्था गर्ने।

१.३ लैंडिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिक योजना निर्माणका आधारहरू रामगोपालपुर नगरपालिकाको लैंडिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिक योजना नगरपालिकाको मार्गनिर्देशनमा विविध क्षेत्रमा संलग्न सरोकारबालाला बिच गरिएको परामर्शबाट तयार

रामगोपालपुर
नगरपालिकाको
मार्गनिर्देशनमा
विविध क्षेत्रमा
संलग्न सरोकारबाला
बिच गरिएको परामर्शबाट तयार

पारिएको हो। कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु र कर्मचारीहरुबाट लैंग्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिक योजना निर्माणमा अग्र भूमिका निर्वाह गरेको छ। नगरपालिकाको लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीति तर्जुमाका लागि देहायका विधिहरु अवलम्बन गरिएको छ।

क) दस्तावेज अध्ययन: कार्यपालिका बाट तोकिएका सदस्य तथा कर्मचारी र विज्ञ टोलीले नेपालको संविधान, १५ औ पञ्चवर्षीय योजना, स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा भएको लैससास सम्बन्धि प्रावधानहरु, दिगो विकासका लक्ष्यहरु, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरु, लैंग्रिक समानता नीति २०७७, स्थानीय सरकारको समावेशीकरण नीति २०७८, मधेस प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बार्षिक प्रगती प्रतिवेदन, आदी अध्ययन गरियो।

ख) मुख्य सरोकारवालाबाट जानकारी: नगर प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, महिला तथा बालबालिका शाखा, सामाजिक विकास शाखा र न्यायिक समितिका साथै लैससासको क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न संघसंस्थाका प्रमुखहरुसंग अन्तवार्ता र छलफल गरी जानकारी संकलन गरियो।

ग) परामर्श कार्यशाला: नगर प्रमुख, उपप्रमुख सहित कार्यपालिकाका सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा बिषयगत शाखा प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, लक्षित समुहका प्रतिनिधिहरुको उपस्थितिमा १ दिने लैससासको बारेमा छलफल तथा लैससासको पालिका र वडा स्तरीय कार्यान्वयन समिति गठन गरियो। २ दिने कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरियो। उक्त कार्यशालामा समुहगत छलफलबाट नगरपालिकाको अवस्था विश्लेषण, सवाल पहिचान तथा लक्षित समुहहरुको नक्साङ्कन गरी प्राथमिकिकरण गरियो।

घ) लक्षित वर्ग केन्द्रित छलफल: कार्यशाला गोष्ठीको छलफल र समुहगत कार्यबाट प्राथमिकिकरणमा परेका तिन बटा लक्षित समुहहरुसंग (अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित महिला) छलफल गरियो। समुह केन्द्रित छलफलबाट समुदायमा रहेका लक्षित वर्गको अवस्था र आवश्यकताको बारेमा जानकारी संकलन गरियो।

ङ) मसौदा प्रस्तुतिकरण बैठक: माथि उल्लेख भए बमोजिमका विधिद्वारा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणको आधारमा तयार पारिएको मस्यौदा रणनीति योजना बारे नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफलबाट प्राप्त सुझावलाई समावेश गरी अन्तिम रूप दिईएको थियो।

१.४ लैससास परिभाषा – मुख्य शब्दावलीहरु

क) “नगरपालिका” भन्नाले रामगोपालपुर नगरपालिका सम्झिनु पर्छ।

४

दाम दुलार दाम
दाम दुलार दाम

Qing

राम दुलार
नगर प्रमुख

- ज) "सिमान्तीकृत" भन्नाले राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक रूपले पछाडि परेका, विभेद र उत्पीडन तथा भौगोलिक विकटताको कारणले सेवा सुविधाको उपभोग गर्न नसकेका वा त्यसबाट वञ्चित रहेका संघीय कानून बमोजिमको मानव विकासको स्तर भन्दा न्यून स्थितिमा रहेका समुदाय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अति सिमान्तीकृत र लोपेन्मुख समुदाय समेतलाई जनाउँछ।
- ट) "लैंगिक समता" भन्नाले अवसर र न्यायबाट वञ्चित महिला पुरुष वा लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समूहलाई थप अवसर दिएर समतामूलक स्थितिको निर्माण गर्न गरिने विशेष प्रयासलाई सम्झनु पर्छ।
- ठ) "लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण" भन्नाले महिला तथा पुरुष र विभिन्न सामाजिक समूहहरु बीचको असमान शक्ति सम्बन्धहरूलाई पुनः सन्तुलित गर्न तथा हरेक प्रकारका सामाजिक पहिचान भएका व्यक्तिहरूका लागि समान अधिकार, अवसर एवम् सम्मान सुनिश्चित गर्नका लागि आवश्यक कदम चाल्नुपर्ने विषयलाई सम्झनु पर्छ।
- ड) "लैंगिक समूह" भन्नाले आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गका महिला एवम् बालबालिका, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समूह तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका वर्गहरू, सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा पिछडा वर्ग एवम नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवम समुदाय सम्झनु पर्छ।
- ढ) "लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट" भन्नाले स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा गर्दा समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदायका महिला, पुरुष, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समूह, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकतालाई सहभागितामूलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरू प्रति उत्तरदायी बनाउने उद्देश्यले तर्जुमा गरिने कार्यक्रम र बजेटलाई जनाउँछ। लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर उद्देश्यमूलक, योजनावद्ध, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपभोग हुने गरी गरिने बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ।
- ण) "लैंगिक मूलप्रवाहीकरण" भन्नाले कुनै पनि योजनावद्ध कार्य, नीति नियम, कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक क्षेत्र तथा तह र तप्कामा महिला तथा वञ्चितिमा परेका वर्गहरूलाई समाहित गर्ने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्छ।

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

राम दुलार साह
नगर प्रस्तुति

३६८।

- त) "लैंगिक उत्तरदायी बजेट" भन्नाले लैंगिक समानताको लागि बजेटको सुनिश्चितता, बजेटका सबै प्रक्रियामा लैंगिक मूलप्रवाहीकरण र उपलब्धिको समतामूलक वितरणका साथै उपभोगको लागि लैंगिक विश्लेषण सहित योजनाबद्ध रूपमा उद्देश्यमूलक कार्यक्रमहरू तर्जुमा र प्राथमिकीकरण गर्दै कार्यक्रम छनौट गरी लगानी गर्ने पद्धतिलाई जनाउँदछ।
- थ) "सामाजिक बच्चितीकरणमा परेका समूहहरू" भन्नाले महिला, बालबालिका, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समूह, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेसी, मुस्लिम, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा भौगोलिक रूपले दुर्गम क्षेत्रमा बसेका नागरिकलाई बुझाउँदछ।
- द) "लैंगिक प्रभाव विश्लेषण" भन्नाले नीति तथा अभ्यासहरूको परीक्षण गरेर कुनै पनि योजना कार्यक्रम तथा आयोजनावाट महिला एवम पुरुष कति लाभान्वीत भएका छन् भन्ने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ।
- ध) "सशक्तीकरण" भन्नाले विकासका अवसरहरूवाट बच्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका, अशक्त वा कमजोर वर्गलाई सूचना, पहुँच, क्षमता, र आवाजका हिसाबले सशक्त र सबल बनाउने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ।

२. नगरपालिकामा लैससासको अवस्था र सन्दर्भ विश्लेषण

२. १ नगरपालिकाको लैससासको अवस्था

रामगोपालपुर नगरपालिकाले विगत वर्ष देखि नै समुदायमा पछाडी पारिएका वा परेका समुदायहरू जस्तै मुस्लिम, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडा वर्ग, सिमान्तकृत महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, एकल महिला र हिसा पीडित महिलाहरू लगायतलाई विकासको समग्र प्रकृयामा मुलप्रवाहीकरण गर्ने प्रयास निरन्तर रहेको छ। रामगोपालपुर नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमहरूले लैससासलाई प्रवर्द्धन गर्दै जाने नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने अभ्यास गरेको छ। महिला, घरेलु तथा अन्य हिसा न्यूनीकरण गर्न विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका हिसा पिडित महिलाको उद्धार र संरक्षण गरेको छ। वार्षिक योजना तथा बजेट विनियोजन गर्दा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीको लागि छुट्टै शीर्षकमा बजेट विनियोजन गर्ने गरेको छ। साथै आर्थिक रूपले विपन्न लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण, सचेतना विकासका लागि आय आर्जनका कार्यक्रमहरू रहेका छन्।

नगरपालिकामा महिलाको सामाजिक, आर्थिक तथा शारीरिक विकासको लागि नेतृत्व क्षमता विकास तालिम, कानूनी सचेतना कार्यक्रम, विविध दिवसहरू मनाउने गरेको छ। समुदाय स्तरमा गठन हुने समिति उपसमिति तथा कार्यदलमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व सुनिश्चितता गरिएको छ।

३६८।

Dinesh

- प्रजनन स्वस्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा रहेका छन्। जतिय हिसावले विविधता रहेको सबै आदिवासी जनजाति, दलित लगायत अन्य जातजातिको मौलिक संस्कृति र परम्परालाई संरक्षण गर्दै समाजको समविकासको मान्यतालाई आत्मसाथ गर्दै आएको छ।

नगरपालिका भित्र रहेका विपन्न तथा गरिब परिवारको पहिचान गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणको लागि नगरपालिकाले विभिन्न सीप विकास तथा आयआर्जनका कार्यक्रमहरु गर्दै आएका छन्। महिला उधमशिलता विकासको लागि सीपमूलक तालिम संचालन गरिएको छ। त्यस्तै जेष्ठ नागरिकको सम्मान र अवश्यक सहयोग कार्यक्रमहरु पनि गरिएको छ।

२.२ लक्षित वर्ग नक्साङ्कन

रामगोपालपुर नगरपालिकाको प्रोफाईल अध्ययन, वस्तुस्थिति विश्लेषण, कार्यशाला गोष्ठि, मुख्य सुचनादाताहरु संगको अन्तरवार्ता, लक्षित समूहसंगको छलफल र अन्तरकृयावाट यस नगर पालिकाको लक्षित समुदाय र लैससास सँग सम्बन्धित सवालहरु निम्न रहेका छन्।

क्रस	लक्षित वर्गको प्राथमिकिकरण	समस्या/ तथा सवाल
१	अपाङ्गता भएका व्यक्ति पूर्ण अपाङ्ग ६५ जना (म.४९ र पु.१६) अति असक्त १०३ जना (म.६७ र पु.३६) कुल जनसंख्या-१६८	<ul style="list-style-type: none"> अपाङ्गता मैत्री भौतीक संरचना नहुनु क्षमता अनुसारको रोजगारीका अवसरहरुको अभाव पूर्ण आपाङ्गता भएका व्यक्तिको दैनिक हेरचाह तथा स्याहार गर्नुपर्ने हुँदा परिवारको सदस्य व्यस्त भइ आर्यआर्जन गर्न कठिनाई सहायक सामान्नीको सहजै उपलब्धता नहुनु
२	मधेसी महिला	<ul style="list-style-type: none"> आयआर्जनको स्रोतमा न्युन पहुँच तथा नियन्त्रण घरेलु तथा लैङ्गिक हिसा निर्णयिक तहमा न्युन सहभागिता जनचेतनाको अभाव प्रजनन स्वस्थ्यमा समस्या सामाजिक विभेद, बाल विवाह

Dinesh **राम दुलार साह**
मन्त्र प्रमुख

रामदुलार

३	मुस्लिम समुदायका महिला	<ul style="list-style-type: none"> पारिवारिक तथा समुदाय स्तरको निर्णयक तहमा न्युन सहभागिता घरेलु हिसा शिक्षामा न्यून पहुँच बाल विवाह, वहु विवाह, जनचेतनाको अभाव
४	दलित समुदाय	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक अभाव, गरिबी स्रोत र साधनमा न्युन पहुँच निर्णय प्रकृयामा न्युन सहभागिता वेरोजगारी सुचनाको अभाव शिक्षामा न्यून पहुँच साथै बालबालिकामा विद्यालय छोड्ने समस्या जनचेतनाको अभाव सामाजिक विभेद
५	बिपन्न वर्ग	<ul style="list-style-type: none"> गरिव तथा आर्थिक अभाव बसाईको स्थायीत्व नहुने बालबालिका विद्यालय जना बाट वञ्चित लैंगिक हिसा बैदेशिक रोजगारी, पशुपालन, खेतबटाई सरसफाई तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन
६	जेष्ठ नागरीक, एकल महिला र अशक्त	<ul style="list-style-type: none"> पारिवारिक बोझको सामना स्वस्थ्य परिक्षणमा समस्या एकलोपन नैरास्यता

रामदुलार साह
नगर प्रमुख

८	लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक	<ul style="list-style-type: none"> • पहिचानमा समस्या • सामाजिक विभेद • आर्थिक अभाव • जिविकोपार्जनमा समस्या • सेवा सुविधामा पहुच नभएको
---	-----------------------------	--

२.३ सरोकारवालाहरूको पहिचान

लैससासको रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा यस क्षेत्रमा काम गर्नको लागि विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी दातृ साझेदारहरू, सामुदायिक संस्थाहरू र नागरिक संस्थाहरू नै मुख्य सरोकारवाला हुन्। रामगोपालपुर नगरपालिका क्षेत्रमा लैससास रणनीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न निम्न बमोजिमका सरोकारवालाहरू रहेका छन्।

क्रस	लैससासको क्षेत्रमा काम गर्ने मुख्य सरोकारवाला	लैससास मुलप्रवाहिकरणको लागि सरोकारवालाको भुमिका तथा कार्य
१	रामगोपालपुर नगरपालिका	<ul style="list-style-type: none"> • लैससास सम्बन्धी नीति, रणनीति, कार्यविधि, कार्ययोजना निर्माण गर्ने • लैससासको लागि आवश्यक बजेट बिनियोजन गर्ने • योजना, कार्यक्रम तथा बजेटको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने।
२	लैससास कार्यान्वयन समिति	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकामा निर्माण हुने सबै प्रकारका ऐन, कानून, कार्यविधि, योजना र अन्य प्रकाशीत दस्तावेजमा लैससासको विषयबस्तुको समावेश गरी मुलप्रवाहीकरण गर्ने • योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैससासका समस्या समाधान हुने गरी उत्तरदायी बनाउन प्राविधिक सहयोग गर्ने • लैससास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लागु गराउने • लैससास रणनीतिलाई प्रभावकारी रूपमा

(Signature)

		कार्यान्वयन गर्न नेतृत्वदायी भुमिका निर्वाह गर्ने र अन्य निकाय तथा सरोकारवालासंग प्रभावकारी सम्बन्ध र सहकार्य गर्ने।
३	न्यायिक समिति	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका तहमा आएका आफ्ना अधिकार क्षेत्र भित्रका सवालहरुमा निर्णय गर्ने र अन्य मुद्दाहरुमा सम्बन्धीत निकायमा सिफारीस गर्ने सबै वडातहमा मेलमिलाप केन्द्र संचालन गर्ने।
४	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा	<ul style="list-style-type: none"> लैससास सम्बन्धी वनेका रणनीतिको कार्यान्वयन गराउने महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने लैससासको शीर्षकमा विनियोजन भएको बजेटको समयमा नै खर्च गर्ने लैससासको लागि भएका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रवदानहरु र प्रतिवद्ताहरुबारे कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुलाई सचेतिकरण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन नेतृत्वदायी भुमिका खेल्ने।
५	वडा समिति	<ul style="list-style-type: none"> वडातहको लैससास सम्बन्धी खण्डिकृत तथ्याङ्क संकलन र व्यस्थापन गर्ने योजना छनोट प्रकृयामा महिला तथा लक्षित वर्गसंग छुट्टा छुट्टै छलफल गरी उनिहरुको व्यवहारीक र रणनीतिक आवश्यकताको आधारमा योजनाको प्रथमिकिकरण गर्ने टोल स्तरमा लैससास सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम गर्ने।
६	इलाका प्रहरी कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> घरेलु हिसा, यौनजन्य वा अन्य लैङ्गिक हिसाको उजुरीको सुनुवाई गरी पीडितलाई संरक्षण र

(Signature)
राज दुलार साह
नगर प्रमुख

		दोषि उपर कार्वाही गर्ने।
७	नागरीक समाज (बाल क्लब, युवा क्लब, आमा समुह, गैर सरकारी संघ संस्थाहरु)	<ul style="list-style-type: none"> महिला तथा बच्चितिकरणमा परेका समूहका लागि सामाजिक परिचालनका क्रियाकलापहरुमा सहयोग गर्ने। समावेशी सवालमा अवाज उठाउने र कार्यगत सिकाईको अभिलेखिकरण गर्ने। सामाजिक विभेद तथा कुरिती विरुद्ध आवाज उठाउने र जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने।
८	सहकारी संघ संस्थाहरु	<ul style="list-style-type: none"> महिला तथा बच्चितिकरणमा परेका समूहहरुका लागि आर्थिक प्राविधिक र व्यावसायिक सहयोग पुर्याउने महिला तथा विपन्न समूहको उधमशीलता विकासका लागि लगानी तथा क्षमता विकास गर्ने उधमशीलता विकासको लागि लगानी गरी उत्पादित बस्तुको बजारिकरणको व्यवस्था गर्ने।
९	समुदाय	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि साझेदारीको रूपमा काम गर्ने समाजमा विद्यमान विभेदकारी प्रचलनका विरुद्ध आवाज उठाउने र छलफल गराउन सहयोग गर्ने सेवा प्रदायक निकाय, संघसंस्थाको व्यवहार, कार्यशैली एंवं क्रियाकलापहरुको निगरानी गर्ने।
१०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय/ जिल्ला प्रशासन कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> हिसा पीडितको उजुरी लिने पीडितको संरक्षण गर्ने घटनाको अनुशन्धान गरी प्रमाणको आधारमा पीडक विरुद्ध अदालतमा मुद्दा दर्ता गर्ने।
११	जिल्ला अदालत	<ul style="list-style-type: none"> हिसा पीडितलाई न्याय दिने नागरिक अधिकारको रक्षा गर्ने।

३८४

२.४ नगरपालिकाको लैससासको दृष्टिबाट सबल पक्ष सुधार गर्नुपर्ने पक्ष अवसर र चुनौती विश्लेषण

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने
<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकामा महिला वालवालिकाको शीर्षकमा बजेट विनियोजन भएको। • महिला हिसा, घरेलु हिसा तथा अन्य हिसाका पीडितलाई संरक्षण गरी पुनरुत्थानको लागि "लैंगिक हिसा निवारण कोष कार्यविधि सञ्चालनमा रहेको। • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई शारीरिक अवस्थाको आधारमा परिचय पत्र र सहुलियत कार्यक्रम। • ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम। • वार्षिक नीति तथा योजनामा लैससास सम्बन्धि विषयहरु समावेश भएको। • नीतिमा महिला किशोरी वालिका लगायत लक्षित वर्गमा हुने विभेदजन्य कार्यहरु अन्त्य गर्ने प्रावधान भएको। • नगरपालिकाले गठन गर्ने उपभोक्ता समिति, विषयगत समिति तथा कार्यदलमा महिला तथा लक्षित वर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्व रहेको। • महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिसा विरुद्धका कार्यक्रमका लागि बजेट विनियोजन गरेको। • नगरपालिका भित्रको सरकारी विद्यालयहरूमा छात्रा तथा महिला मैत्री शैचालय। • सुल्केरी तथा गर्भवती महिलालाई पोषण 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिकामा निर्माण भएका नीति, निर्देशिका, कार्यविधिहरुको लैससास दृष्टिकोणले पुनरावलोकन गर्ने र नर्या बन्ने नीति, कार्यविधि तथा निर्देशिकालाई लैससास मैत्री बनाउन लैससास कार्यान्वयन समिति सक्रिय हुनुपर्ने। • पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूले समावेशी विकास तथा लैंगिक हिसा निवारण सम्बन्धी तालीम नलिएको। • लैससास हेर्ने छुटै इकाइ गठन भएको छैन। • संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकार महासन्धी, १९८९ मा उल्लेख भए अनुरूपका प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न रकम विनियोजन गरी कार्यक्रम संचालन भएको छैन। • योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रकृयामा महिला तथा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई त्यस वर्गको व्यवहारिक तथा रणनीतिक आवश्यकताको आधारमा योजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्ने। • महिला विकास शाखामा दक्ष र यथष्ट जनशक्ति हुनुपर्ने। • समिति, उपसमिति तथा कार्यदलमा प्रतिनिधित्व गर्ने महिला तथा लक्षित वर्गको क्षमता विकास गरी अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नु पर्ने र यसका लागि स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिनु पर्ने। • नगरपालिकाको सबै संरचनाहरु अपाङ्गता

युक्त कार्यक्रम ।

- गरिब तथा विपन्न परिवारका बालबालिकालाई निशुल्क झोला, पुस्तक तथा पोशाक वितरण तथा दिवा खाजाको व्यवस्थापन ।
- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको लैंगिक हिसा सम्बन्ध आचार संहिता स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा आएको ।

मैत्री, महिला तथा बाल मैत्री बनाउनु पर्ने ।

- लैससासको लागि आवश्यक खण्डिकृत तथ्यांक सङ्कलन र अभिलेखिकरण गर्नुपर्ने ।
- महिला हिसा, घरेलु हिसा निवारण तथा महिलाको नेतृत्व तहमा सक्रिय तथा अर्थपूर्ण सहभागिताको लागि रणनीतिक कार्यक्रम लागु गर्नु पर्ने ।
- महिला तथा लक्षित वर्गको अर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु गर्नुपर्ने ।
- वेरोजगार युवाहरुको पहिचान गरी प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत रोजगारी उपलब्ध गराउनुपर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा महिला तथा सबै लक्षित वर्गको सहभागिता गर्नुपर्ने ।
- नगरपालिकाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रतिवेदन प्रणालीलाई लैससास मैत्री बनाउनु पर्ने ।
- नगरपालिकाको सम्पूर्ण संरचनागत प्रणालीमा सबै वर्ग, लिंग, क्षेत्र, जातजाति र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित हुन नसक्नु ।
- स्थानीय तहले गर्ने सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, नियमित पत्रकार भेटघाट र सूचनाको सार्वजनिकीकरण कार्यक्रममा लक्षित समुहका व्यक्ति तथा समुदायका सदस्यको उपस्थिति हुने नगरेको ।
- स्थानीय तहले महिला लगायत लक्षित

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

Ram Dulal Sah
राम दुलार साह
नगर प्रमुख

	<p>समुदायलाई लक्षित गरी परंपरागत तथा आधुनिक ऊर्जा, सुधारिएको चुलो, आदिको प्रयोग गर्ने प्रोत्साहन गर्ने आयोजनाहरू संचालन नभएको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी वार्षिक नीति र कार्यक्रममा गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त तथा खतरायुक्त काममा नलगाउने व्यवस्था गरी सोको कार्यान्वयन गरेको छैन । महिला हकहित र अधिकार सम्बन्धी बेइजिड घोषणापत्रले समेटेका १२ प्रतिवद्धताका वारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई अभिमूखीकरण नगरिएको ।
अवसरहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकालाई आफ्नो आवश्यकता अनुसार सङ्घीय तथा प्रदेशको कानून सँग नवाझिने गरी नीति, निर्देशिका तथा कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्वयनको अधिकार । लैससासलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्न संवैधानिक प्रावधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन र राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरू । नगरपालिकाको बजेट सिमा निर्धारण समितिलाई लैससासको क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन गर्ने अधिकार हुनु । 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक चालचलन र कुरीति परिवर्तनमा सकारात्मक सुधार नहुनु । विभिन्न लिङ्ग, वर्ग र जातजाति बीच व्यवहारगत विभेद हुनु । ऐन, नीति तथा कानूनको व्यवहारिक कार्यान्वयन नहुँदा यथास्थितिवादि सोचमा अपेक्षाकृत परिवर्तन नहुनु । प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारका नीति कानूनहरू लैससास कार्यान्वयनमा पूर्ण सहयोगी हुन नसक्नु । स्थानीय भाषामा कार्यसम्पादन नहुनु ।

२. ५ नगरपालिका र बडागत रूपमा लैससासमा प्रमुख समस्या तथा सवालहरू

- लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धी नीति, कार्यविधि तथा रणनीति नहुनु ।

S. Dulal Sah

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

२. नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको लैससास प्रति कम संवेदनशील रहनु।
३. नगरपालिकाको नीति, कार्यविधि, योजना छनोट तथा बजेट तर्जुमा प्रकृयामा महिला तथा लक्षित वर्गको कम पहुँच रहनु।
४. नगरपालिकाको सेवा प्रवाह संयन्त्र र प्रकृया लैससासमैत्री नहुनु।
५. नगरपालिकाको योजना तर्जुमा प्रकृयामा महिला तथा लक्षित वर्गको व्यवहारिक तथा रणनीतिक आवश्यकताको पहिचान नहुनु।
६. दलित महिला, सिमान्तकृत र पिछडिएको समुदायको शिक्षामा कमी, आर्थिक अभाव, लैंगिक हिसा, घरेलु हिसा, सामाजिक कुरीति र कुप्रथामा ग्रसित हुनु।
७. लैंगिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन तथा नियमित रूपमा लैससास परिक्षण नहुनु।
८. नगरपालिकाको लैससास सम्बन्धी विस्तृत खण्डकृत तथ्याङ्को संकलन र अद्यावधिकको अभाव हुनु।
९. नगरपालिका तथा समुदाय स्तरको निर्णायिक तहमा महिला तथा लक्षित वर्गको न्युन पहुँच हुनु।

२.६ नगरपालिकाको लैससास रणनीतिको लागी मुख्य कार्यक्षेत्रहरु

- क) नीति कानून तथा योजना।
- ख) संस्थागत संरचना।
- ग) मानव संसाधन तथा क्षमता विकास।
- घ) सेवा प्रवाह।
- ड) सुशासन तथा उत्तरदायित्व।
- च) आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण।

३. रामगोपालपुर नगरपालिकाको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु

क दीर्घकालिन सोच:

“ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी मैत्री, न्यायपूर्ण र समृद्ध रामगोपालपुर नगरपालिका”

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

ख ध्येयः

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मुल प्रवाहिकरण तथा आन्तरिकीकरण गर्दै संरचना, नीति र कार्यप्रणाली मार्फत समतामुलक तथा सामाजिक न्याय युक्त नगरपालिकाको सुनिश्चितता गर्ने।

ग लक्ष्यः

लैंगिक समानता तथा समावेशी विकासको माध्यमद्वारा लैंगिक तथा सामाजिक सम्बन्धमा सुधार ल्याई महिला, यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक र सबै बश्चितिकरणमा परेका व्यक्ति तथा समूहहरूको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण गर्ने।

घ उद्देश्यहरूः

१. नगरपालिकाको नीति, योजना, संरचना व्यवस्था, सेवा प्रवाह, कार्यक्रम तथा बजेट लैससास मैत्री बनाउने।
२. महिला तथा लक्षित वर्गको सशक्तीकरणको माध्यमद्वारा सार्वजनिक स्रोत, साधनको पहुँच र नियन्त्रण बढाउने।
३. नगरपालिका भित्र हुने सबै प्रकारको लैंगिक विभेद, हिसा र अन्य सामाजिक कु-संस्कारहरूको अन्त्य गरी सबैले सामाजिक न्याय प्राप्त गरेको अनुभूति हुने सभ्य समाजको निर्माण गर्ने।
४. महिला, बालबालिका, विपन्न तथा पिछडिएको वर्गको आवश्यकता र चाहनाप्रति अझ बढी संवेदनशील, उत्तरदायी, जवाफदेही हुनको साथै लैससास सम्बन्धी बुझाईमा एकरूपता कायम गर्न कर्मचारी तथा पदधिकारीहरूको क्षमता विकास गर्ने।
५. दिगो विकास र आर्थिक समृद्धिको लागि महिला तथा लक्षित वर्गको समान अवसर, नेतृत्वदायी भूमिका वृद्धि, साथै समान प्रतिफल र लाभ उपभोगमा सुनिश्चितताका लागि आर्थिक सशक्तीकरणका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने।
६. राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय र सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारको लैससास सम्बन्धमा गरिएका प्रतिवद्धताहरू अनुरूपको दायित्व पुरा गर्ने।

४ . रणनीतिको औचित्य वा आवश्यकता

रामगोपालपुर नगरपालिकाले महिला हिसा तथा अन्य विभिन्न प्रकारको हिसा न्यूनीकरण, सामाजिक कुसंस्कार विरुद्ध जनचेतनामुलक कार्यक्रम तथा महिला तथा पिछडीएका वर्गको सशक्तिकरणको लागि निरन्तर रूपमा आफ्नो नीति, योजना तथा कार्यक्रममा लैससासको अवधारणा अनुसार कार्यक्रमहरू गर्दै आएको छ तथापी यसलाई थप नतिजामुखी र व्यवस्थित गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। समुदायमा विद्यमान सबै प्रकारका विभेद र उत्पीडनको अन्त्य गर्दै समतामुलक, समानुपातिक

समावेशी र सहभागितामूलक समाजको निर्माण गर्न नगरपालिकाको नीति निर्माण, बजेट तर्जुमा र संचालन हुने योजना तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मैत्री बनाउन आवश्यक छ। लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्न लैससास रणनीति मार्गदर्शन हुनेछ।

५. रणनीतिक योजनाको मुल्य मान्यता तथा सिद्धान्तहरू

देहायका सिद्धान्तका आधारमा लैससास रणनीतिक योजना तर्जुमा गरिएको छ।

१. विभेदरहित (Non discrimination): यो रणनीति कार्यान्वयनका सिलशिलामा महिला, पुरुष, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका नागरिक, पिछडिएका क्षेत्र तथा समुदाय, जातजाती, आर्थिक, सामाजिक अवस्था वा अन्य कुनैपनि आधारमा भेदभाव गरिने छैन।

२. सारभूत समानता (Substantive equality): यो रणनीतिले लैङ्गिक समानताको सवालमा सारभूत समानता जस्तै भूमिका, उत्तरदायित्व, अधिकार र परिणाममा समानताको सिद्धान्तलाई आत्मसात गरेको छ।

३. कोही पछाडि नछुट्न (leave no one behind): यस रणनीतिले दिगो विकास लक्ष्य अनुसार कोही पनि पछाडि नछुट्न भन्ने अवधारणलाई अवलम्बन गरेको छ।

४. प्रभावकारी सहभागिता (Meaningful Participation): यो रणनीतिले नगरपालिकाको हरेक विकास कार्यक्रममा सबै लिङ्ग, वर्ग, जातजाती, क्षेत्र तथा समुदायको समावेशी समानुपातिक आधारमा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरेको छ।

५. उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहिता: यो रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको क्रममा आउन सक्ने हरेक अवस्थामा नगरपालिकाका प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरू सम्बन्धित क्षेत्रका जनतासँग जवाफदेही हुनुपर्ने कुरालाई अङ्गीकार गरेको छ।

६. साझेदारीता र सहकार्य: यो रणनीतिको सफल र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि लैससास क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवालाहरूसँग समन्वय, साझेदारीता र सहकार्यलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ।

७. शून्य सहनशीलता (Zero Tolerance): यो रणनीतिले नगरपालिका भित्र हुने लैङ्गिक तथा तथा सबै प्रकारका विभेद र हिसाका घटनाहरूमा शून्य सहनशीलताको नीति अङ्गीकार गरेको छ।

८. कसैलाई पनि हानी नपुर्याउने (Do No Harm): यस रणनीतिले कसैलाई पनि हानी वा क्षति नपुर्याउने सिद्धान्त अवलम्बन गरेको छ।

दाम दुलार साह
नगर प्रमुख

६. लैससास मूलप्रवाहिकरणको रणनीतिहरु

नगरपालिकाले माथि उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु परिपूर्ति गरी लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी पद्धति स्थापित गरी सबै नागरिकको हक हितको संरक्षण र सहभागितामुलक ढंगले समानुपतिक विकास गर्ने देहाय बमोजिमको लैससास मूलप्रवाहिकरण रणनीतिहरु अबलम्बन गरिने छ।

१. नगरपालिकामा तर्जुमा भएका विघमान नीति, कानून, निर्देशिका, आवधिक योजना तथा मापदण्डहरुको पुनरावलोकन गरी लैससास सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरु तर्जुमा गरिने छ।
२. नगरपालिकाको नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, बजेट तर्जुमा तथा समग्र विकास प्रकृयामा महिला तथा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न लक्षित समुदायको क्षमता विकास गरिने छ।
३. नगरपालिकाको योजना तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला, विपन्न, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक लगायत उत्पीडनमा परेका व्यक्ति तथा समूहहरूलाई अर्थपूर्ण सहभिगता सुनिश्चित गरिने छ।
४. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण र लैंगिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा मार्फत नगरपालिकाको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरुमा महिला तथा पिछडिएका वर्गहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ।
५. नगरपालिकाको दिगो विकास र आर्थिक समृद्धिको लागि महिला तथा लक्षित वर्गलाई समान अवसर सिर्जना गर्ने, लक्षित समुदायको नेतृत्वदायी भूमिका वृद्धि गर्नुका साथै विकासको समान प्रतिफल र लाभको उपभोग सुनिश्चित गर्दै आर्थिक सशक्तीकरणका गतिविधिहरु सञ्चालन गरिने छ।
६. नगरपालिकाको सेवा प्रवाह, संस्थागत व्यवस्था, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणालीलाई लैससासमैत्री बनाउन कर्मचारी, पदाधिकारी, सरोकारवाला तथा नागरिक समाजका सङ्गठनहरुको लैससास सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ।
७. नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम मार्फत महिला, एकल महिला, अपांगता भएका महिला, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला, घरेलु तथा सामाजिक हिसा पिडीत महिला, किसोरी, बालबालिका, अपांगता भएका व्यक्तिहरु, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, विपन्न, यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकहरुको सामाजिक सशक्तिकरण गर्न तथा जिविकोपार्जन सशक्तिकरण गर्न निर्दिष्ट

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

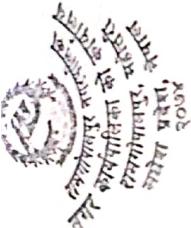
कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि यथेष्ट बजेट विनियोजन गरिने छ।

द. नगरपालिका भित्र हुने सबै प्रकारका लैङ्गिक विभेद, हिसा र अन्य सामाजिक कु-संस्कारहरुको अन्त्य गरी सबैले सामाजिक न्याय प्राप्त गरेको अनुभूति हुने गरी असल र सभ्य समाजको निर्माण गर्न विभन्न उपायहरु अवलम्बन गरिने छ।

७. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना

रणनीतिक उद्देश्यहरु	प्रमुख क्रियाकलापहरु (कति पटक वा कतिवटा)	समयाधि (कहिले गर्ने महिना वा साल)	लक्षित समुह (कार्यक्रम क्रियाकलाप हरु कसको लागि गर्ने)	जिम्मेवारी (कसले गर्ने, नेतृत्व कसले लिने)
लैससासको अवधारणा हासिल गर्न नगरपालिकामा तर्जुमा भएका नीति, कानून, नियमावाली, निर्देशिका, आवधिक योजना, तथा मापदण्डहरुको पुनरावलोकन, संशोधनका साथै लैससास सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरु तर्जुमा गरिने।	लैससासलाई संस्थागत गर्न आवश्यक कानून, नियमावाली, कार्यविधि तथा मापदण्डहरु तर्जुमा गर्ने। ऐन, कानून, नीति, कार्यविधिको मस्यौदा तयार गर्न कार्यटोली गठन गरी क्षमता विकास गर्ने।	आ.व ०७९/०८० सम्म	नगरपालिका को सबैको लागि	लैससास कार्यान्वयन समिति
नगरपालिकाको विद्यमान ऐन, नीति, कार्यविधि, आवधिक योजना तथा मापदण्डहरुको लैससास दृष्टिकोणले पुनरावलोकन र आवश्यकता अनुरूप संशोधन गर्ने।	नगरपालिकाको विद्यमान ऐन, नीति, कार्यविधि, आवधिक योजना तथा मापदण्डहरुको लैससास दृष्टिकोणले पुनरावलोकन र आवश्यकता अनुरूप संशोधन गर्ने।	आ.व २०७९/८० बाट सुरुवात गर्ने	नगरपालिका को सबैको लागि	लैससास कार्यान्वयन समिति
नगरपालिकाले लैससास कार्यान्वयन समिति तथा वडा तहमा वडा स्तरीय समिति गठन गरी ती समितिहरुको जिम्मेवारी	नगरपालिकाले लैससास कार्यान्वयन समिति तथा वडा तहमा वडा स्तरीय समिति गठन गरी ती समितिहरुको जिम्मेवारी	आ.व ०७९/०८०	नगरपालिका को सबैको लागि	महिला विकास शाखा

राम दुलार साह
मन्त्री प्रमुख

[Signature]

छ।	तथा अधिकारहरु स्पष्टसंग निवैतल गरी परिचालन गरिने छ।	नगरपालिकामा कुनै पनि ऐन, नीति, निर्देशिका, कायदाविधि संकलन गर्दा महिला तथा लक्षित वर्गको सुझाव संकलन गर्न व्यवस्था गर्ने।	आ.व ०७९/०८० देखि निरन्तर	न.पा. सबै ०७९/०८० देखि निरन्तर	लैससास कार्यान्वयन समिति
	महिला, बालबालिका तथा सबै लक्षित समूहको अवस्था विकेषणको आधारमा सो समूहलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने गरी कूल पूँजीगत बजेटको निश्चित प्रतिशत बजेट विनियोग गर्ने।	आ.व ०७९/०८० देखि निरन्तर	महिला तथा पिछडीएका वर्गिका लागि	बजेट सिमा निधिरण समिति	
	नगरपालिकाले तथार गर्न नीति, कानून, योजना तथा बजेटमा महिला तथा लक्षित वर्गको आवश्यकता पहिचान गरी ती आवश्यकताहरूलाई सुनिश्चितताका साथ संबोधन गरिने छ।	आ.व ०७९/०८० देखि निरन्तर	महिला तथा लक्षित वर्ग	लैससास कार्यान्वयन समिति	
	नगरपालिकाको नीति निर्माण, योजना तर्जुमा .बजेट तर्जुमा तथा सम्प्र विकास प्रकृयामा महिला तथा लक्षित	आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रममा लैढिक समानता तथा समावेशी विकासका लागि नीति, रणनीति, कार्यक्रम र सोको मापनयोग्य लक्ष्य समावेश गर्ने। महिला तथा लक्षित बागलाई आफ्नो हक अधिकार, पैरवी तथा नेतृत्व विकास सम्बन्धी तालिम	आ.व २०८०/८१ देखि २०७९/८० देखि निरन्तर	महिला तथा लक्षित वर्ग	योजना शाखा महिला तथा बालबालिका शाखा

[Signature]
सम. दुलार साह
बजेट प्रमुख

Dinesh

वर्गको अर्थपुर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न सो वर्गको क्षमता विकास गरिने छ।	दिने। बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पुर्व समुदायका महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जनजाति, पिछडावर्ग, दलित लगायत सबै लक्षित वर्ग र समुदायसँग छुट्टा छुट्टै छलफल गरी आवश्यकता पहिचानको आधारमा योजना छनौट गर्ने।	आ.व २०७९/८० देखी निरन्तर	महिला तथा लक्षित वर्ग	शाखा महिला विकास शाखा, योजना शाखा
	नगरपालिकाको योजना पहिचान तथा छनौट गर्दा लक्षित समूहको सक्रीय सहभागिता गराई लक्षित समुहले छनौट गरेका योजनालाई प्राथमिकतामा राख्ने।	आ.व २०७९/८० देखी निरन्तर	महिला तथा लक्षित वर्ग	महिला विकास शाखा, योजना शाखा
	नगरपालिकास्तर, वडा स्तर तथा समुदायस्तरमा गठन गरिने विभिन्न संजाल, समुह तथा समितिहरूमा महिला तथा लक्षित समुदायको ४०% प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गर्ने।	आ.व २०८०/८१ देखी निरन्तर	महिला तथा लक्षित वर्ग	महिला तथा बालबालिका शाखा
	समिति, उपसमिति तथा कार्यदलमा सहभागी महिला तथा लक्षित वर्गका प्रतिनिधिलाई योजना व्यवस्थापन तथा वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने।	आ.व ०८१/०८२ देखि	महिला तथा लक्षित वर्गका प्रतिनिधीहरू	योजना शाखा, प्रशासन शाखा
	लैससाको विषयलाई अगुवाई गर्न र सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा काम	आ.व ०८९/०८०	नगरपालिका का सबै	प्रशासन शाखा तथा महिला

Dinesh

	गर्न लैससासको स्रोत व्यक्तिहरु विकास गर्दै जाने।	देखि		तथा बालबालिका शाखा
	लैससास सम्बन्धी विस्तृत खण्डकृत तथ्याङ्क तयार गर्ने र नियमित अध्यावधिक गर्ने।	आ.व २०८०/८१ सम्म	नगरपालिका का सबै	प्रशासन शाखा/ पञ्चिकरण शाखा
	नगरपालिकामा कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, क्षेत्र, लिङ्ग र समुदाय लगायत लक्षित वर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने कर्मचारी भर्ना नियमावली तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।	आ.व २०८०/८१ सम्म	महिला तथा पिछाडिएका वर्ग	प्रशासन शाखा
	नगरपालिकाको योजना तर्जुमा तथा छनोट भएका योजनाको जानकारी लक्षित वर्ग सम्म पुर्याउन स्थानीय सञ्चारका माध्यमबाट सम्प्रेषण गर्ने।	निरन्तर	महिला तथा पिछाडिएका वर्ग	सुचना प्रविधि शाखा
लैंड्रिक समानता तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण र	नगरपालिकाले लैंड्रिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परीक्षण कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने।	आ.व २०८०/८१	महिला तथा पिछाडिएका वर्ग	महिला तथा बालबालिका शाखा
लैंड्रिक उत्तरदायी बजेट मार्फत नगरपालिकाको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा	अधिल्लो आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमलाई चालु आ.व पहिलो चौमासीक भित्रमा लैससास दृष्टिकोणले परीक्षण गरिने छ।	आ.व २०८०/८१ देखि निरन्तर	न.पा सबै	महिला तथा बालबालिका शाखा
	लैंड्रिक उत्तरदायी बजेट तथा योजनालाई नगरपालिकाले	आ.व २०८०/८१	न.पा सबै	महिला विकास शाखा

Dinesh
राम दुलार साह
नगर प्रमुख

Q.1525

महिला तथा पिछडीएका वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ।	आन्तरिकिकरण गरी यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास गर्ने।	देखी निरन्तर		
	नगरपालिकाको योजना शाखाका कर्मचारी तथा लैससास क्षेत्रका सरोकारवालाई लैङ्गिक उत्तरदायी योजना छनौट तथा बजेट कार्यान्वयन विधि सम्बन्धी क्षमता विकास गरिने छ।	आ.व २०७९/८० देखी निरन्तर	न.पा सबै	प्रशासन शाखा
दिगो विकास र आर्थिक समृद्धिको लागि महिला तथा लक्षित वर्गको समान अवसर, नेतृत्वदायी भुमिका बृद्धि साथै समान प्रतिफल र लाभ उपभोगमा सुनिश्चित गर्न आर्थिक सशक्तिकरणका गतिविधिहरु संचालन गरिने छ।	नगरपालिका भित्रका आर्थिक अवस्था कमजोर भएका परिवार, बेरोजगार युवा, बैदेशीक रोजगारीबाट फर्किएका पुरुष तथा महिलाको पहिचान गर्ने।	आ.व २०८०-८१	विपन्न तथा गरिव परिवार	पंजीकरण शाखा
	लक्षित समुदायका महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित तथा विपन्न परिवारका परम्परागत सीप, व्यवहारीक सीप र क्षमताको अध्ययन तथा पहिचान गर्ने।	आ.व २०८०-८१	पिछडीएका समुदायका महिला तथा नगरपालिका को प्रथमिकरण मा परेका लक्षित वर्ग सबै	महिला तथा बालबालिका शाखा , उद्यशिलता सहजकर्ता
	महिला तथा लक्षित वर्गको पहिचान भएका क्षमता तथा आवश्यकताको आधारमा सीप विकास, नेतृत्व विकास,	आ.व २०८०/८१ देखी निरन्तर	पिछडीएका समुदायका महिला तथा नगरपालिका	महिला तथा बालबालिका शाखा, उद्यशिलता

Q.1525
राम दुलार साह
नगर प्रमुख

१५८

	उद्यशिलता विकास तालिम, बैड्डि तथा वित्तीय कारोबार सम्बन्धी शिक्षा साथै आधारभूत कानूनी क्षमता विकास गर्ने।		को प्रथमिकिकरण मा परेका लक्षित वर्ग सबै	सहजकर्ता
	उद्यशिलता तथा व्यवसाय संचालन गर्न आवश्यक रकम अनुदान तथा सहुलियत ऋण सहयोग गर्ने व्यवस्था गर्ने।	आ.व २०८१/८२	पिछडिएका समुदायका महिला तथा नगरपालिका को प्राथमिकिकर णमा परेका लक्षित वर्ग सबै	महिला तथा बालबालिका शाखा, उद्यशिलता सहजकर्ता
	नगरपालिकाको योजनामा महिला उद्यमशिलता तथा लक्षित वर्गको व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने खालका कार्यक्रम तथा आवश्यक वजेटको विनियोजन गर्ने।	आ.व २०७९/८०	पिछडिएका समुदायका महिला तथा नगरपालिका को प्रथमिकिकरण मा परेका लक्षित वर्ग सबै	महिला तथा बालबालिका शाखा, योजना शाखा
	लक्षित समुदायबाट संचालित व्यवसायमा जोखिम न्यूनीकरणको लागि विमा व्यवस्थालाई अनिवार्य लागु गर्ने।	आ.व २०८०/८१ देखी	पिछडिएका समुदायका महिला तथा नगरपालिका को प्राथमिकिकर	महिला तथा बालबालिका शाखा, उद्यमशिलता सहजकर्ता

			णमा परेका लक्षित बर्ग सबै	
	व्यवसाय संचालन गर्ने लक्षित समुदायका महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित तथा बिपन्न परिवाको समुह तथा संजाल गठन गरी आफ्नो हक र आधिकरको लागि सरोकारवाला संग पैरवी गर्न क्षमता विकास गर्ने।	आ.ब ०८१/०८२	व्यवसाय गर्ने सबै	महिला तथा बालबालिका शाखा
	सिमान्तकृत समुदाय तथा बिपन्न परिवारका बालबालिकालाई प्राविधिक शिक्षा अध्ययनको लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम संचालन गर्ने।	आ.ब २०७९/८०	विपन्न तथा पिछडीएका समुदायका महिला	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा/प्रशासन शाखा
नगरपालिकाको सेवा प्रवाह, संस्थागत व्यवस्था, अनुगमन तथा मुल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउन कर्मचारी, पदाधिकारी , सरोकारवाला तथा नागरिक	नगरपालिकाले लैंगिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास कार्ययोजना तयार गरी छुट्टै शिर्षकमा बजेट विनियोजन गर्ने व्यवस्था गर्ने।	आ.व २०७९/८०	सबै विषयगत शाखाका कर्मचारी तथा पदाधिकारी	प्रशासन शाखा
	नगरपालिका स्तरमा लैससास सम्बन्धी मास्टर प्रशिक्षक उत्पादन गरि परिचालन गर्ने।	आ.व २०८१/८२ सम्म	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखाको कर्मचारी	प्रशासन शाखा
	कार्यालयमा हुन सक्ने विभेदपूर्ण	आ.व	सबै विषयगत	महिला,

D. K. S.

समाजहरूको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ।	व्यवहार, भाषाको प्रयोग र कार्यलयमा हुनसक्ने हिसा नियन्त्रणको लागि शुन्य सहनशिलताको नीति बनाउने।	२०७९/८०	शाखाका कर्मचारी तथा पदाधिकारी	बालबालिका तथा नागरीक शाखा
	कम अवसरको प्राप्ति र न्यून अनुभवको अधारमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व गर्ने पदाधिकारीलाई क्षमता विकासको लागि प्राथमिकतामा राख्ने।	आ.व २०७९-८०	महिला तथा लक्षित वर्गका प्रतिनिधिहरू	प्रशासन शाखा
	कर्मचारी पदाधिकारी तथा सरोकारवालालाई दिगो विकास लक्ष्य, बेर्डिङ घोषणा पत्र, साथै लैससास सम्बन्धमा भएका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू सम्बन्धी क्षमता विकास गरी त्यसको आधारमा कार्यक्रम गर्ने।	आ.व २०८०/८१	सबै विषयगत शाखाका कर्मचारी तथा पदाधिकारी	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) गठन गरी संजालका प्रतिनिधिहरूलाई लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम प्रदान गर्ने।	आ.व २०८०/८१	न.पा का सबै सरोकारवाला	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	नगरपालिकाको अनुगमन समितिले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन	आ.व २०८०/८१	अनुगमन समिति	प्रशासन शाखा, योजना शाखा

*Ram Dulal Sainik
लगर प्रमुख*

२०७९/०५/२०

	गर्दा सरोकारवालालाई पुगेको लाभ, प्रभाव र असरको विश्लेषण गर्ने।			
	नगरपालिकामा गठन हुने बालकलब, आमा समुह, महिला समुह, सहकारी, किशोरकिशोरी समुहलाई लैससास सम्बन्धी अभियुक्तिकरण गर्ने।	आ.व २०७९/८०	महिला, बालकलबका प्रतिनिधिहरू	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	नगरपालिका भित्रका सबै वडाका विभिन्न समुदायहरूमा विद्यमान लैंगिक विभेदको अवस्था, परिमाण र समाधानका उपायहरू बारे सर्वेक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने।	आ.व २०८०/८१ सम्म	नगरपालिका सबै	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	नगरपालिकाको पदाधिकारी/ कर्मचारीलाई लैंगिक तथा समावेशी विकास, लैंगिक हिसा निवारण सम्बन्धी तालिम दिने र तालिम कार्यक्रममा लक्षित समूह तथा महिला र पुरुषको समान सहभागिता र उपस्थिति सुनिश्चित गर्ने।	आ.व ०८०/०८१ सम्म	कर्मचारी तथा पदाधिकारी	प्रशासन शाखा
	नगरपालिका भित्रका सबै सरकारी कार्यलयहरूमा लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने।	आ.व २०७९/८० सम्म	कर्मचारी तथा पदाधिकारी	प्रशासन शाखा
	नगरपालिकाले स्थानीय रेडियो, एफ.एम, छापा लगायत श्रव्यदृश्य समेतका सबै माध्यमद्वारा लैंगिक	निरन्तर	समुदायका सबै	सुचना शाखा

(Signature)

	हिसा, घरेलु हिसा, तथा सामाजिक कुरीति उन्मुलन सम्बन्धी सुचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गर्नेछ।			
	नगरपालिका भित्र कुन वर्ग, लिङ्ग समुदायका व्यक्तिहरु तैनिक विभेदको जोखिममा छन् सोको अध्ययन गरी स्थिति विश्लेषण गर्ने।	आ.व २०८०/८१ सम्म	हिसा पिडित सबै	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा/बडा समिति
	सबै बडाहरुमा हानिकारक सामाजिक कुसंस्कारले पारेको असर र प्रभावका बारेमा पदाधिकारी, लैससास क्षेत्रमा कार्यरत समूह, सञ्चाल र संयन्त्रसंग समय समयमा समिक्षा गर्ने।	आ.व २०८१/८२ सम्म	हिसा पीडित महिला तथा समुह	बडा समिति
	समुदाय तह देखि महिला हिसा विरुद्धको सुचना र हिसा भएमा कसरी उजुरी गर्ने, कहाँ गर्ने भन्ने लगायतका सुचनाहरु स्थानीय भाषा र सबैको पहुँचमा हुनेगरी प्रवाह गर्ने।	निरन्तर	हिसा पीडित महिला तथा समूह	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा/सुचना प्रविधि शाखा/ नगर प्रहरी
	हिसां मुक्त नगरपालिका र बडा घोषण गर्न सुचक तयार गर्ने र सुचकको आधारमा कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।	आ.व २०८०/८१	नगरपालिका सबै	लैससास कार्यान्वयन समिति/प्रशासन शाखा

(Signature)
राम दुलार साह
नगर प्रमुख

Dinesh

	समाजमा विद्यमान हानिकारक सामाजिक मूल्य मान्यता, सोच र व्यवहार परिवर्तन गर्ने रणनीतिक योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्ने।	निरन्तर	हिसा पीडित महिला तथा समुह	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	नगरपालीकाको अगुवाईमा सामुदायीक संघसंस्था, युवा क्लब, बाल क्लब तथा निगरानी समुहहरुको गठन तथा परिचालन गरी लैङ्गिक विभेद तथा हिसा नियन्त्रणका लागि सो संघसंस्थाहरु संग सहकार्य समन्वय गर्ने।	निरन्तर	हिसा पीडित महिला तथा समुह	महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखा
	लैङ्गिक हिसामुक्त नगरपालिका घोषणा गर्ने।	आ.व २०८१/८२	न.पा. सबै	नगरसभा

८. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक संस्थागत व्यवस्था लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न निम्न समितिहरु व्यवस्था गरिने छ।

८.१. नगरपालिकास्तरीय लैससास कार्यान्वयन समितिको गठन.

नगरपालिकास्तरीय लैससास कार्यान्वयन समितिको गठन यस प्रकार छ।

- क) नगरपालिकाका प्रमुख - संयोजक
- ख) उपप्रमुख - सदस्य
- ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
- घ) सामाजिक विकास समितिका संयोजक - सदस्य
- ड) कार्यपालिकाका सदस्यहरूमध्येबाट कम्तिमा २ जना महिला सहित संयोजकले तोकेका ३ जना - सदस्य
- च) सामुदायिक सङ्घ संस्थाहरूमध्येबाट समावेशी प्रतिनिधित्व हुने गरी संयोजकले तोकेका ३ जना - सदस्य
- छ) लैससास हेर्ने शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

Dinesh
राजनीतिक साह
नगर प्रमुख

समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरु ९ देखि १३ जना सम्म रहन सक्नेछन्।

८.२. वडास्तरमा लैससास कार्यान्वयन समिति गठन

प्रत्येक वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको लैससास कार्यान्वयन समिति गठन गरिएको छ। सो समिति मार्फत लैससास सम्बन्धी सबै किसिमका कार्यक्रमहरुको समुदाय स्तरसम्म पुर्याइने छ।

क)	वडा अध्यक्ष	-संयोजक
ख)	वडा सदस्य (महिला र दलित महिला सहित)	- ३ जना सदस्य
ग)	वडा सचिव	- सदस्य सचिव
घ)	अतिथि: सङ्घसंस्थाबाट आवश्यकता अनुसार	- २ जना सदस्य

८.३. लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

- क) लैससास रणनीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने र अन्य निकाय तथा सरोकारवालासँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गर्ने।
- ख) नगरपालिकामा निर्माण हुने सबै प्रकारका ऐन, कानून, कार्यविधि, आवधिक योजना र अन्य प्रकाशीत दस्तावेजमा लैससासको विषयबस्तुको समावेश गरी मूलप्रवाहीकरण गर्ने।
- ग) लैससास रणनीति अनुरूप लैंगिक तथा समाजिक विकासको कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।
- घ) योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लैससासका समस्या समाधान हुने गरी उत्तरदायी बनाउन प्राविधिक सहयोग गर्ने।
- ङ) लैससास सम्बन्धी खण्डिकृत तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण गर्न सहयोग गर्ने।
- च) लैससास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र गराउने।
- छ) लैससास रणनीति कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखिमहरुको समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने।
- ज) उल्लेखित कार्यहरु गर्न कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने।

८.४. वडास्तरको लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

वडास्तरको लैससास कार्यान्वयन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

- क) नगरपालिकाको लैससास समन्वय समितिले गरेको कार्यहरु जस्तै ऐन, कानून, नीति, आवधिक योजना विषयगत योजना र अरु प्रकाशीत हुने सबै प्रकारका दस्तावेज समुदाय सहयोग गराउने।

सरोकारवाला र नागरिक समाजसँग छलफल गरी लैससास सम्बन्धी विषयवस्तुहरु समावेश गर्न समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।

- ख) नगरपालिकाको योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रकृया देखि कार्यान्वयन र अनुगमनको चरण सम्म समुदायका विपन्न वर्ग, तथा महिलाहरूलाई सहभागी गराउन नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- ग) नगरपालिकाको वडातहको लैससास सम्बन्धी खण्डित तथ्याङ्को व्यवस्था गर्न र समयानुकूल अद्यावधिक गर्न सहयोग गर्ने ।
- घ) नगरपालिकाका वडास्तरमा योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारीता ल्याई महिला र विपन्न वर्गहरूको सूचना, श्रोत र साधनमा पहुँच बढाई फाईदाको समानुपातिक वितरण सुनिश्चित गर्न नेतृत्वदायी भूमिका निभाउने ।
- ङ) नगरपालिकाको वडा स्तरमा लैससास सम्बन्धि क्षमता विकासको योजना तयार गरी लैससास क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र गराउने ।
- च) उल्लेखित कार्यहरु गर्न कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।

८.५. वैठक, कार्यविधि र सेवासुविधा

- क) नगरपालिका स्तरीय समितिको वैठक सामान्यतया प्रत्येक त्रैमासिक रूपमा बस्ने छ तर अवश्यकता परेमा जहिले पनि बस्न सक्ने छ ।
- ख) वडा स्तरीय समितिको वैठक प्रत्येक २ महिनामा बस्ने छ ।
- ग) समिति र उपसमितिका वैठकहरूको कार्यविधि नगरपालिकाका अन्य समिति वा उपसमिति सरह हुनेछ ।
- घ) सेवा सुविधा नगरपालिकाको नियम बमोजिम हुनेछ ।

८.६ सम्पर्क व्यक्ति

नगरपालिकाले लैससासलाई संस्थागत गर्नको लागि सामाजिक विकास शाखा वा महिला तथा बालबालिका शाखामा कार्यरत कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्ति तोकी लैससासको सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न सहज बनाउनेछ ।

९. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि वित्त व्यवस्थापन

९.१ आर्थिक स्रोत

लैससास रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक स्रोत साधन व्यवस्थापन गर्नु रामगोपालपुर नगरपालिकाको प्रमुख दायित्व हुनेछ । नगरपालिकाको सम्पूर्ण विषयगत शाखाहरूले आ-आफ्नो राजनीतिक व्यवस्थापन गर्ने अनुमति दिएको छ ।

तथा कार्यक्रममा नै लैससासलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नु पर्दछ। यो रणनीति कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका निर्माण, लैससास विज्ञको आपुर्ति जस्ता विविध कार्यहरूका लागि लाग्ने अनुमानित स्रोत साधनबाटे सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी नगरपालिकाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको बजेट, नीति तथा कार्यक्रमका बेला यस शीर्षकमा आवश्यक बजेट विनियोजन गर्ने छ। लैससास रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको समेत परिचालन गर्नेछ।

९.२ मानवीय स्रोत

लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यकता अनुसार संयोजन र सहकार्य गर्ने प्रमुख जिम्मेवार नगरपालिका स्तरीय लैससास कार्यान्वयन समिति रहने। यस रणनीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न नगरसभाका सबै पदाधिकारी, बडा, टोलस्तरीय समिति लगायत नागरिक समाजको समेत जिम्मेवारी र दायित्व रहने छ। विभिन्न समिति तथा समूहहरूलाई क्रियाशील बनाउन नगर स्तरीय समितिको भूमिका प्रभावकारी हुन आवश्यक छ। नगरपालिकाले रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक जनशक्तिको क्षमता विकास गरी जिम्मेवार बनाउने छ। लैससास रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न महिला तथा बालबालिका शाखाले जिम्मेवारी निर्वाह गर्नेछ।

१०. रणनीति कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धि व्यवस्था

यो रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि निम्नानुसार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तय गरिएको छ।

- १ नगरपालिका स्तरिय लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि ५ सदस्यीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिने छ।
- २ अनुगमन समितिमा लैससास सम्बन्धी ज्ञान भएको कर्मचारी तथा पदाधिकारी र तथ्याङ्कमा काम गर्ने जनशक्ति समावेश गरिने छ।
- ३ लैससास रणनीतिले लिएको ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य र कार्ययोजना कार्यान्वयनको सूचकहरू निर्धारण गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने छ। हरेक आ.व.को अन्त्यमा अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी रणनीतिको प्रभावकारिता, समिक्षा र आवश्यकता अनुसार संशोधन गरिनेछ।
- ४ अनुगमन र मूल्याङ्कन टोलीमा स्थानीय सरोकारवाला र लक्षित वर्गलाई पनि सहभागी गराइनेछ।

राम दुलार साह
नगर प्रमुख

११. सम्भावित जोखिम तथा न्यूनीकरणका उपायहरु

लैससास रणनीतिक योजना कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित जोखिम तथा सो जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरुः।

क्र.सं.	सम्भावित जोखिम	जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु
१	लैससास विषय नगरपालिकाको प्राथमिकतामा नपर्न सक्छ।	लैससासलाई प्रथमिकतामा राख्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने।
२	रणनीति कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार निकाय तथा सरोकारवाला वीच समन्वय नहुन सक्छ।	सरोकारवाला वीचमा नियमित समन्वय बैठक राख्ने तथा नगरस्तरमा रहेका नागरिक समाज तथा सञ्चालहरुको सहकार्यमा लक्षित समुदायका व्यक्तिहरुलाई लाभान्वित गर्न सकिने बोरेमा नियमित छलफल गर्ने।
३	रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको लागि स्रोतको व्यवस्थापन।	आवश्यक आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नेछ। स्रोत व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले सरोकारवाला निकायहरु, संघ/संस्थाहरु, प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र संग साझेदार र आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्न सक्नेछ।
४	सामाजिक विभेद तथा भेदभावजन्य व्यवहार र प्रचलन।	समाजमा विद्यमान सबै प्रकारका विभेद तथा भेदभावजन्य प्रचलन, व्यवहार र कुरीतिहरुको अन्त्यका लागि आवश्यक कानूनहरुको तर्जुमा र भईरहेका कानूनहरुको पुनरावलोकन गरिनेछ। चेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने छ। कुनै पनि प्रकारको हिसा, विभेद शोषण र हानिकारक अभ्यासहरुमा नगरपालिकाले शून्य सहनशीलताको नीति लिनेछ।

राम दुलार साह
नगर प्रमुख